

Przesłanki ogłoszenia upadłości przedsiębiorców – wybrane aspekty prawne

Kinga Flaga-Gieruszyńska*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest omówienie dwóch przesłanek ogłoszenia upadłości przedsiębiorców: niewykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych oraz przewyższania wartości majątku dłużnika przez wartość jego zobowiązań. W opracowaniu znajdują się również odniesienia do wzajemnej relacji pomiędzy tymi przesłankami zachodzącej w przypadku dłużników, którzy nie są osobami fizycznymi.

Metodologia badania – W artykule zastosowano metodę dogmatyczno-prawną, ponieważ autorka poddaje analizie każde z tych kryteriów, odnosząc się do dorobku literatury przedmiotu i wskazując najistotniejsze praktyczne problemy związane z ich stosowaniem w praktyce orzeczniczej sądów upadłościowych.

Wyniki – W wyniku przeprowadzonych analiz w opracowaniu rozstrzygnięto kilka wątpliwości interpretacyjnych odnoszących do stosowania omówionych przesłanek upadłości, co stanowi o zasadności oraz wartości teoretycznej i praktycznej poczynionych rozważań.

Oryginalność/Wartość – Podstawową wartością artykułu jest rozwiązanie problemów praktycznych istotnych dla przedsiębiorców i innych podmiotów zagrożonych upadłością.

Słowa kluczowe: upadłość przedsiębiorcy, przesłanki upadłości, niewypłacalność

Wprowadzenie

W każdym systemie prawnym są wprowadzane instrumenty, których zasadniczym celem jest ochrona interesów wierzycieli w razie zagrożenia względnie niewypłacalności dłużnika. W tym przypadku ustawodawca kreuje zarówno rozwiązania, których głównym celem jest restrukturyzacja zobowiązań dłużnika względem wierzycieli z jednoczesną kontynuacją (w dotychczasowej lub sanowanej formie organizacyjnej) działalności gospodarczej podmiotu mającego zdolność restrukturyzacyjną, jak i konstrukcje, które zmierzają bezpośrednio do zakończenia działalności dłużnika i optymalizacji zaspokojenia wierzycieli poprzez likwidację jego majątku przekształconego w masę upadłościową. Ta ostatnia forma została wprowadzona również w polskim systemie prawnym na mocy Ustawy z 28 lutego 2003 r. – *Prawo upadłościowe* (Ustawa, 2003), przy czym jedną z możliwości realizacji zaspokojenia wierzyciela w postępowaniu upadłościowym pozostał układ albo układ częściowy, co jednak stanowi w praktyce rozwiązanie marginalne z uwagi na rozwinięte postępowania restruk-

* dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska prof. US, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Cywilnego, e-mail: kingaflaga@gmail.com

turyzacyjne, których istotą jest zawarcie układu z wierzycielami, możliwe do stosowania na mocy Ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – *Prawo restrukturyzacyjne* (Ustawa, 2015). Te ostatnie instrumenty, zakładające kontynuowanie działalności gospodarczej przez dłużnika, są zresztą preferowane przez ustawodawcę ze względu na to, że pozwalają na pozostawienie dłużnikowi i jego rodzinie źródeł utrzymania, na zachowanie miejsc pracy pracowników dłużnika itd. Jednak w skrajnych przypadkach, w których ze względu na stan finansów lub majątku dłużnika albo z uwagi na trudne relacje dłużnika z wierzycielami nie można zastosować rozwiązań o charakterze układowym, jedynym możliwym postępowaniem jest to zmierzające do likwidacji majątku dłużnika, a w przypadku dłużników niebędących osobami fizycznymi – również do zakończenia bytu prawnego samego dłużnika.

Zasadniczym problemem odnoszącym się do zastosowania tak radykalnego rozwiązania, jak upadłość dłużnika jest ustalenie jej przesłanek. Zagadnienie to odgrywa istotną rolę przede wszystkim w zakresie zasadności wniosku o ogłoszenie upadłości, zwłaszcza że samo wszczęcie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości może odnieść negatywne skutki wobec dłużnika, tego rodzaju informacja w znacznym stopniu obniża bowiem poziom zaufania do niego ze strony kontrahentów i potencjalnych klientów. Stąd należy unikać wniosków o charakterze przedwczesnym, a jednocześnie piętnować, za pomocą istniejących mechanizmów prawa upadłościowego, składanie wniosków o ogłoszenie upadłości w złej wierze.

Przedmiotem niniejszych rozważań będzie więc zdiagnozowanie przesłanek ogłoszenia upadłości jako okoliczności o charakterze co do zasady mierzalnym, które muszą zaistnieć, aby sąd mógł wydać trafne postanowienie o ogłoszeniu upadłości. Punktem wyjścia do tych rozważań szczegółowych są postanowienia art. 10 *Prawa upadłościowego*, który stanowi, że upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny. W języku potocznym niewypłacalność oznacza niemożność wywiązania się z zobowiązań pieniężnych (Doroszewski, 2016). Natomiast w doktrynie proponuje się, by przez „niewypłacalność” rozumieć taki stan rzeczy, w którym majątek dłużnika nie wystarczy na pokrycie wierzytelności, choćby stan ów nie został stwierdzony orzeczeniem sądu (Gurgul, 2016; Ustawa, 2003, art. 10). Tym samym należy zauważyć, że zła sytuacja finansowa podmiotu sama w sobie nie stanowi przesłanki do wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Wobec powyższego nie wystarczy stwierdzić, że sytuacja finansowa podmiotu jest zła czy stracił on płynność finansową. Konieczne jest wskazanie, w którym momencie podmiot stał się niewypłacalny, a mianowicie określenie, kiedy zaprzestał regulowania swoich zobowiązań, ewentualnie kiedy wysokość zobowiązań przekroczyła wartość jego majątku (Wyrok WSA, 2011). Te dwie przesłanki będą stanowić przedmiot dalszych rozważań.

1. Przesłanka płynności finansowej

Wskazane kryterium ma zastosowanie do wszystkich dłużników mających zdolność upadłościową bez względu na ich formę organizacyjno-prawną. Zgodnie z art. 11 ust. 2 *Prawa upadłościowego* dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich

wymagalnych zobowiązań pieniężnych. W obecnym stanie prawnym nie bierze się pod uwagę problemu realizacji zobowiązań niepieniężnych (choć w dalszej perspektywie mogą generować zobowiązania pieniężne, np. odszkodowawcze). W rozumieniu tego przepisu zobowiązania muszą być wymagalne, nie mogą być to zobowiązania z odroczonym terminem płatności i zobowiązania warunkowe, a także zobowiązania, które mogą z jakichkolwiek przyczyn powstać w przyszłości, mimo że wnioskodawca ma świadomość, iż nie będzie w stanie ich zrealizować. W tym przypadku nie ma również znaczenia charakter prawny zobowiązań, przesłanka ta odnosi się bowiem zarówno do zobowiązań prawa prywatnego (np. umownych), jak i publicznoprawnych (np. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne).

Jak wskazuje się w orzecznictwie, dla określenia, czy dłużnik jest niewypłacalny, nieistotne jest, czy nie wykonuje wszystkich zobowiązań pieniężnych, czy tylko niektórych z nich. Nieistotny też jest rozmiar niewykonywanych przez dłużnika zobowiązań. Podkreśla się, że nawet niewykonywanie zobowiązań o niewielkiej wartości oznacza jego niewypłacalność w rozumieniu art. 11 ust. 1 *Prawa upadłościowego*. Bez znaczenia jest także przyczyna niewykonywania zobowiązań. Podobnie bez znaczenia jest to, czy zarząd spółki podejmuje jakiegokolwiek działania zmierzające do poprawy sytuacji finansowej spółki lub czy liczy na poprawę tej sytuacji ze względu na prognozowaną przyszłą dobrą koniunkturę (Wyrok SA, 2016). Rafał Adamus zauważył, niewykonywanie zobowiązań ma miejsce w przypadku opóźnienia i zwłoki (art. 476 k.c.). Autor ten wskazał, że nie dotyczy to natomiast następczej, niezawinionej niemożliwości spełnienia świadczenia z zobowiązania wzajemnego i zobowiązania zwykłego (art. 475 i 495 k.c.) (Adamus, 2014; Ustawa, 2003, art. 11). Odnosząc się do tego stanowiska, należy jedynie poczynić zastrzeżenie w kontekście przyczyn niewykonywania zobowiązań, ponieważ trzeba uznać, że z pewnością nie zaistnieją przesłanki ogłoszenia upadłości, jeżeli u podstaw niewykonywania tych zobowiązań jest brak woli dłużnika, mimo posiadania przez niego możliwości finansowych. Stanowisko to wyraziła również przedwojenna judykatura, podnosząc, że dopóki co do wierzytelności toczy się spór i wierzyciel nie uzyskał jeszcze możliwości prowadzenia egzekucji, dopóty niezapłacenie wierzytelności nie dowodzi zaprzestania płacenia długów (Orzeczenie SN, 1938). Jednakże gdy liczne długi skarżącego są stwierdzone tytułami wykonawczymi i egzekucja prowadzona z majątku skarżącego nie prowadzi do ich zaspokojenia, jego stanowisko, kwestionujące istnienie długów, jest bez znaczenia dla oceny, czy w tej sytuacji zachodzi zaprzestanie płacenia długów, uzasadniające uznanie dłużnika za upadłego (Postanowienie SN, 2004). Tym samym należy zgodzić się z poglądem Anny Hrycaj, że przyczyna utraty płynności powinna tkwić w sferze ekonomicznej działalności dłużnika. Za niewypłacalnego nie może być uznany ten, kto utracił zdolność z przyczyn psychofizycznych, technicznych lub jakichkolwiek innych przyczyn niezwiązanych ze sferą gospodarczą jego działalności (Hrycaj, 2016). W takiej sytuacji, jeśli nie ma ona charakteru przejściowego, wierzyciele powinni skorzystać z drogi postępowania cywilnego, zmierzającego do uzyskania tytułu egzekucyjnego, a dalej – uzyskać klauzulę wykonalności i wszcząć postępowanie egzekucyjne względnie adekwatnie do okoliczności – podjąć inne czynności prawne lub faktyczne, które zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa pozwolą im na zaspokojenie swoich

roszczeń. Takie podejście uzasadnia również treść art. 12a *Prawa upadłościowego*, który stanowi, że sąd oddali wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez wierzyciela, jeżeli dłużnik wykaże, że wierzytelność ma w całości charakter sporny, a spór zaistniał między stronami przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Stanowisko to znalazło również odzwierciedlenie w dorobku przedwojennej judykatury, która wskazała, że nie można upadłości upatrywać w przypadku, gdy dłużnik nie wyrównuje pewnej choćby znaczniejszej wierzytelności niewykonalnej, bo uważa ją za nienależną. Wniosek o ogłoszenie upadłości nie jest i nie może być środkiem presji wobec dłużnika dla uzyskania szybszego zaspokojenia wierzyciela, zwłaszcza że ogłoszenie upadłości jest postanowieniem o bardzo doniosłych skutkach (Orzeczenie SN, 1936). Skutki te odnoszą się przede wszystkim do osoby, majątku i zobowiązań dłużnika. Nie sposób wyobrazić sobie sytuacji, w której podmiot o spornym statusie wierzyciela wymusza na podmiocie mającym zdolność upadłościową wykonanie zobowiązań o wątpliwym charakterze, nie wykorzystując do tego celu procesu cywilnego jako postępowania, w którym dojdzie do weryfikacji zasadności jego roszczeń. W takich przypadkach można wręcz mówić o wniosku o ogłoszenie upadłości złożonym w złej wierze, a więc ze świadomością, że przesłanki upadłości nie istnieją.

W ramach analizy przyczyn niewykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych należy wyraźnie wskazać, że bez znaczenia dla ogłoszenia upadłości pozostaje element winy. W konsekwencji niezawinione pojawienie się stanu niewypłacalności przedsiębiorcy (np. z powodu niesolidności kontrahentów) stanowi w równym stopniu przesłankę ogłoszenia upadłości jak sytuacja, gdy dłużnik (względnie członkowie organu reprezentującego dłużnika) doprowadzi do stanu niewypłacalności w warunkach winy umyślnej lub nieumyślnej. Oczywiście jest, że w tym drugim przypadku, obok kwestii ogłoszenia upadłości, należy również rozważać problem odpowiedzialności karnej (art. 300 i n. k.k.) i cywilnej (np. art. 527 i n. k.c.), ale wykracza on poza ramy niniejszych rozważań.

Zasadniczym zagadnieniem, z jakim spotyka się w praktyce sąd upadłościowy, jest stwierdzenie, czy niewykonywanie wymagalnych zobowiązań pieniężnych osiągnęło taki stan trwałości, że nie ma innego rozwiązania niż ogłoszenie upadłości. Domniemywa się, że dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące (Ustawa, 2003, art. 11 ust. 1a). Wskazane domniemanie ma charakter wzruszalny, ponieważ dłużnik może wykazać, że nie utracił zdolności wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Do tego rodzaju działań dłużnika z pewnością może należeć wykonanie tych zobowiązań albo wykazanie, że zostały pozyskane środki na ich zapłatę. Sąd jednak powinien z dużą ostrożnością podchodzić do innych niepewnych okoliczności, wykazywanych przez dłużnika, np. dotyczących planów pozyskania środków niezbędnych do zapłaty tych zobowiązań. Oczywiście jest, że wierzyciel również ma w tym względzie inicjatywę dowodową w celu udowodnienia, że jakiegokolwiek okoliczności przedstawione przez dłużnika nie mają znaczenia dla zaistniałego stanu jego niewypłacalności. Warto przy tym podkreślić, że wskazane domniemanie ma nie tylko znaczenie procesowe (dowodowe), lecz także może odegrać istotną rolę merytoryczną. Wydaje się, że wykorzystany w domniemaniu trzymiesięczny

termin może również stanowić ważny czynnik wskazujący dłużnikowi (członkom organu reprezentującego dłużnika), iż nadszedł moment, w którym zaistniały uzasadnione przesłanki do złożenia przez dłużnika wniosku o ogłoszenie upadłości. Z pewnością domniemanie to, wprowadzone w ramach nowelizacji *Prawa upadłościowego*, stanowi istotny instrument pozwalający na skonkretyzowanie w większym stopniu oceny tej przesłanki w kontekście jej trwałości i nieodwracalności, które były w wysokim stopniu problematyczne na gruncie poprzedniego stanu prawnego.

Reasumując, przesłanka płynnościowa ma wysoce zindywidualizowany charakter, w którym pomocniczą rolę odgrywa wzruszalne domniemanie prawne, jednak niezwalniająca sądu od oceny całokształtu okoliczności mających znaczenie dla stwierdzenia, czy złożony wniosek o ogłoszenie upadłości jest zasadny. Analiza ta odnosi się nie tylko do typologii zobowiązań i ich wymagalności, lecz także do okoliczności odnoszących się bezpośrednio do majątku dłużnika (w kontekście możliwości zrealizowania celu postępowania w postaci zaspokojenia wierzycieli), jak również dotyczących bezpośrednio wierzycieli, w tym ich liczebności i charakteru ich stosunku prawnego z dłużnikiem (w aspekcie potencjalnej sporności wierzytelności, zwłaszcza jeśli zostały one wskazane we wniosku wierzyciela jako przesłanka ogłoszenia upadłości dłużnika).

2. Przesłanka zadłużeniowa

Drugą przesłanką odnoszącą się do dłużników niebędących osobami fizycznymi jest kryterium związane z oceną wartości zobowiązań pieniężnych i majątku dłużnika, a tym samym przesłanka, której zasadniczym celem jest przeciwdziałanie sytuacji, w której dłużnik pozostaje w trwałym stanie nadmiernego zadłużenia, nawet jeśli jest w stanie realizować wymagalne zobowiązania pieniężne. Omawiane kryterium zostało doprecyzowane w znacznym stopniu przez ustawodawcę w nowelizacji od 1 stycznia 2016 roku, co z pewnością ułatwi w praktyce dokonywanie jego oceny przez sąd upadłościowy na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Warto podkreślić, że na mocy art. 11 ust. 7 *Prawa upadłościowego* przesłanka majątkowa ogłoszenia upadłości dłużnika nie ma zastosowania do spółek osobowych określonych w Ustawie z dnia 15 września 2000 r. – *Kodeks spółek handlowych* (Ustawa, 2000), w których co najmniej jednym współnikiem odpowiadającym za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem jest osoba fizyczna. To rozwiązanie jest trafne z uwagi choćby na odmienne skutki ogłoszenia upadłości względem osób fizycznych oraz podmiotów niebędących osobami fizycznymi.

Zgodnie z art. 11 ust. 2 *Prawa upadłościowego* dłużnik będący osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące. Do majątku podlegającego ocenie sądu w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości nie wlicza się składników niewchodzących w skład masy upadłości. Jak

trafnie wskazał Piotr Zimmerman, badając stosunek wartości majątku dłużnika do stanu jego zobowiązań, celem obalenia tego domniemania nie należy brać pod uwagę wartości księgowej majątku, która dotknięta jest w myśl obowiązującego prawa, zwłaszcza podatkowego, znacznym oderwaniem od rzeczywistej wartości ekonomicznej. Tymczasem u podstaw regulacji art. 11 ust. 2 i n. *Prawa upadłościowego* leży bezpieczeństwo wierzycieli, to zaś można ocenić tylko w kontekście realnej wartości majątku dłużnika, nie zaś zapisów księgowych (Zimmerman, 2016; Ustawa, 2003, art. 11). To stanowisko należy zaaprobować, ponieważ oddaje ono w pełni konieczność stosowania przepisów *Prawa upadłościowego* w sposób zabezpieczający optymalne zaspokojenie wierzycieli, a nie uzyska się takiego skutku poprzez interpretację przepisów tworzącą normy prawne oderwane od realiów obrotu gospodarczego. Zastrzeżenie to odnosi się również do sytuacji dłużnika, który nie powinien ponosić negatywnych konsekwencji oparcia postanowienia na ogłoszeniu upadłości na podstawie przesłanek, które nie odzwierciedlają jego rzeczywistej sytuacji majątkowej i poziomu zadłużenia.

Z kolei na podstawie art. 11 ust. 4 *Prawa upadłościowego* do zobowiązań pieniężnych, które bierze się pod uwagę, analizując omawiane kryterium, nie wlicza się zobowiązań przyszłych, w tym zobowiązań pod warunkiem zawieszającym oraz zobowiązań wobec współnika albo akcjonariusza z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, o których mowa w art. 342 ust. 1 pkt 4 *Prawa upadłościowego*. W myśl tego ostatniego przepisu należności współników albo akcjonariuszy z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, w szczególności dostawy towaru z odroczonym terminem płatności, dokonanej na rzecz upadłego będącego spółką kapitałową w okresie pięciu lat przed ogłoszeniem upadłości, wraz z odsetkami zalicza się do ostatniej, czwartej kategorii zaspokojenia. Jak zauważa Zimmerman, ustawodawca wyszedł tu z założenia, że skoro zobowiązania z tego tytułu są podporządkowane pozostałym (zewnętrznym w stosunku do spółki dłużnika), to nie ma potrzeby, aby narzucać obowiązek upadłościowy celem ochrony interesów współników lub akcjonariuszy. Te ostatnie podmioty mają metody korporacyjne (choćby zmiana zarządu) pozwalające wpływać na działalność dłużnika i w ten sposób dbać o bezpieczeństwo własnych należności. Według Zimmermana wątpliwości może budzić przywołanie w przepisie wyłącznie pkt 4 w ust. 1 art. 342, z pominięciem wyłączeń, o których mowa w ust. 5–6 tego przepisu. Wydaje się, że trafne jest stanowisko, iż analizowana przesłanka osłabia ochronę wierzycieli przed niewypłacalnością dłużnika (Zimmerman, 2016; Ustawa, 2003, art. 11).

Natomiast nie budzi wątpliwości wyłączenie z tych obliczeń zobowiązań przyszłych, w tym warunkowych, ponieważ nawet najwyższy stopień prawdopodobieństwa ich zaistnienia nie wyklucza sytuacji, że nigdy nie powstaną, a więc nie powinny obciążać dłużnika. Podejście jest zresztą spójne z regułami przyjętymi w odniesieniu do przesłanki płynnościowej, w której również nie powinny być brane pod uwagę zobowiązania przyszłe. Podobnie nie bierze się pod uwagę zobowiązań spornych, które są ujęte w bilansie jako rezerwy na zobowiązania, a tym samym w tym przypadku również znajdzie zastosowanie idea wyrażona w art. 12a *Prawa upadłościowego* dotycząca niedopuszczalności oparcia

postanowienia o ogłoszeniu upadłości na istnieniu zobowiązań spornych. W odniesieniu do stosunku zobowiązań do majątku dłużnika podstawowe znaczenie procesowe ma domniemanie prawne, zgodnie z którym zobowiązania pieniężne dłużnika przekraczają wartość jego majątku, jeżeli zgodnie z bilansem jego zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące. Również i to domniemanie może zostać obalone przez dłużnika, jeśli przedstawi przeciwdowód wskazujący na to, że wartość majątku dłużnika przewyższa wartość jego zobowiązań lub że stan nadmiernego zadłużenia trwa krócej niż w nieprzerwanym okresie 24 miesięcy. Takie podejście pozwala na uwzględnienie sytuacji, w których nawet długotrwałe zadłużenie nie stanowi zagrożenia dla stabilności finansowej dłużnika, a wynika np. z faktu prowadzenia procesu inwestycyjnego lub innych okoliczności mieszczących się w granicach uzasadnionego ryzyka gospodarczego.

Reasumując, każda z dwóch przyczyn ogłoszenia upadłości ma samodzielny charakter, a to oznacza, że np. dysponujący sporym majątkiem dłużnik będzie uznany za upadłego, jeżeli zaprzestał w sposób trwały płacenia długów (Postanowienie SN, 2002). Z drugiej strony – z perspektywy przesłanki dotyczącej majątku dłużnika – dłużnik jest niewypłacalny, gdy uwzględnione wszystkie składniki majątku dłużnika nie wystarczą na pokrycie wszystkich jego zobowiązań. W tym przypadku natomiast bez znaczenia jest okoliczność, że dłużnik w danej chwili reguluje te zobowiązania na bieżąco. Zamysłem takiego sformułowania przepisu przez ustawodawcę była z pewnością ochrona interesów wierzycieli poprzez zapobieżenie postępowi stanu nadmiernego zadłużenia, który w ostateczności mógłby doprowadzić do braku możliwości zaspokojenia się przez nich z majątku dłużnika (Wyrok WSA, 2010). W konsekwencji w razie niezastosowania w prawidłowy sposób kryterium majątkowego może dojść do sytuacji, że po upływie pewnego okresu do dłużnika zostanie odniesione kryterium płynnościowe, z tą różnicą, że z uwagi na postępujące zadłużenie dłużnika stopień zaspokojenia wierzycieli będzie znacząco niższy niż w razie wcześniejszego ogłoszenia upadłości.

Interesującym aspektem omawianych regulacji jest także wzajemne powiązanie obu przesłanek upadłości. W obecnym stanie prawnym w myśl art. 11 ust. 6 *Prawa upadłościowego* sąd może oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli nie ma zagrożenia utraty przez dłużnika zdolności do wykonywania jego wymagalnych zobowiązań pieniężnych w niedługim czasie. Taka konstrukcja jest uzasadniona tym, że przesłanka zadłużeniowa ma charakter subsydiarny wobec przesłanki płynnościowej. Według ustawodawcy nadmierne zadłużenie stanowi istotny problem dla sytuacji rynkowej dopiero wówczas, gdy prowadzi do zaburzenia zdolności płatniczej przedsiębiorcy (uzasadnienie projektu). Warto zwrócić uwagę na niedookreślony charakter pojęcia „w niedługim czasie”, które sąd powinien interpretować na tle całokształtu okoliczności dotyczących konkretnego dłużnika, a tym samym – zindywidualizować kategorię czasu w odniesieniu do rozpoznawanego wniosku o ogłoszenie upadłości.

Uwagi końcowe

Kończąc rozważania odnoszące się do przesłanek ogłoszenia upadłości, należy podkreślić, że samo stwierdzenie zaistnienia co najmniej jednej z nich jako podstawy ogłoszenia upadłości nie jest wystarczającą okolicznością wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika. W tym względzie równie istotną rolę odgrywa wiele negatywnych i pozytywnych przesłanek, także cel postępowania. Jak wynika z postanowień art. 2 *Prawa upadłościowego*, postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsięwzięcie dłużnika zostało zachowane. W konsekwencji, jeżeli ten podstawowy cel – optymalizacja zaspokojenia wierzycieli – nie może być zrealizowany i jest to jednoznacznie widoczne już na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, należy oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości. Takie podejście ustawodawcy widać szczególnie na przykładzie treści art. 13 ust. 1 *Prawa upadłościowego*, który stanowi, że sąd oddali wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów. Odnosi się to zarówno do sytuacji, w której dłużnik nie ma żadnego majątku, jak i do przypadku, w którym zaspokojenie wierzycieli będzie możliwe jedynie w niewielkim (bagatelny) stopniu. W takich okolicznościach wszczęcie i prowadzenie kosztownego postępowania upadłościowego nie jest rozwiązaniem racjonalnym, a wierzycielom pozostaje uzyskanie tytułu wykonawczego i wszczęcie egzekucji co do majątku dłużnika, jeśli taki istnieje.

Podobnie – mimo zaistnienia omówionych przesłanek upadłości – nie ma uzasadnienia wszczęcie postępowania upadłościowego wobec dłużnika, który ma zobowiązania względem jednego wierzyciela. W takiej sytuacji również wszczęcie i przeprowadzenie tak rozbudowanego i kosztochłonnego postępowania zmierzającego do likwidacji majątku dłużnika nie znajduje uzasadnienia. Należy wówczas rozważać jedynie drogę postępowania egzekucyjnego jako podstawowego postępowania zmierzającego do zaspokojenia roszczeń wierzyciela.

W konsekwencji sąd, rozpoznając wniosek o ogłoszenie upadłości, poddaje analizie zarówno pozytywne, jak i negatywne podstawy ogłoszenia upadłości, a tym samym nie może objąć zakresem rozpoznania jedynie wskazane w tym opracowaniu przesłanki upadłości, jak również całość okoliczności o charakterze merytorycznym (przede wszystkim w odniesieniu do sytuacji i majątku dłużnika, ale i wobec wierzycieli – ich liczebności, cech wierzytelności, sposobu zabezpieczenia itd.), jak również o znaczeniu formalnym, istotnym dla dopuszczalności i prawidłowości prowadzonego postępowania w przedmiocie wniosku o ogłoszenie upadłości (np. co do posiadania przez określony podmiot legitymacji do wniesienia tego wniosku).

Te wszystkie okoliczności, a także problemy związane z mierzalnością omawianych przesłanek ogłoszenia upadłości (powodujące m.in. konieczność korzystania z dowodu z opinii biegłego sądowego) powodują, że podjęcie rozstrzygnięcia w zakresie zasadności wniosku

o ogłoszenie upadłości stanowi problem o wysokim stopniu złożoności. Jest to zauważalne nie tylko w warstwie indywidualnej sprawy odnoszącej się do konkretnego dłużnika, utrzymania jego bytu prawnego względnie źródeł utrzymania, lecz także w szerszej perspektywie – bezpieczeństwa obrotu prawnego, które powinno być oparte na prawidłowej korelacji pomiędzy zapewnieniem odpowiedniego bezpieczeństwa dłużnikowi, co do którego nie powinna zostać ogłoszona upadłość (np. z tego powodu, że jego zobowiązania względem wierzycieli mają w dużej mierze charakter sporny), a zagwarantowaniem odpowiedniego zabezpieczenia interesów wierzycieli, których wierzytelności powinny zostać zaspokojone w optymalnym stopniu, nawet jeśli dłużnik osiągnie stan niewypłacalności.

Literatura

- Adamus, R. (2014). Komentarz do art. 11 PrUpadłNaprz. W: *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Legalis (wersja elektroniczna).
- Doroszewski, W. (red.) (2016). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: PWN. Pobrano z: <http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/niewyp%C5%82acalno%C5%9B%C4%87/>.
- Gurgul, S. (2016). *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Warszawa: Legalis.
- Hrycaj, A. (red.) (2016). *Prawo upadłościowe. System Prawa Handlowego*. Warszawa: Legalis.
- Orzeczenie SN (1936). Orzeczenie SN z 29 lutego 1936 r. C II 2907/35, OSNC 1936, nr 9, poz. 366.
- Orzeczenie SN (1938). Orzeczenie SN z 29 kwietnia 1938 r. C III 487/38, LexisNexis nr 302813, OSN 1939, nr 5, poz. 199.
- Postanowienie SN (2002). Postanowienie SN z 19 grudnia 2002 r. V CKN 342/2001, Lexis.pl nr 377927.
- Postanowienie SN (2004). Postanowienie SN z 3 marca 2004 r. III CK 360/2002, Lexis.pl nr 1852296.
- Ustawa (2000). Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – *Kodeks spółek handlowych*. Dz.U. 2013, poz. 1030 ze zm.
- Ustawa (2003). Ustawa z 28 lutego 2003 r. – *Prawo upadłościowe*. Tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 233.
- Ustawa (2015). Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – *Prawo restrukturyzacyjne*. Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 1574.
- Uzasadnienie projektu ustawy *Prawo restrukturyzacyjne*. Druk Sejmu VII kadencji nr 2824. Pobrano z: <http://www.sejm.gov.pl>.
- Witosz, A. (red.) (2014). *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Lex.
- Wyrok WSA (2010). Wyrok WSA w Szczecinie z 17 marca 2010 r. I SA/Sz 876/2009, Lexis.pl nr 8120636.
- Wyrok WSA (2011). Wyrok WSA w Łodzi z 10 listopada 2011 r. III SA/Łd 589/2011, Lexis.pl 3879424.
- Wyrok SA (2016). Wyrok SA w Krakowie 27 kwietnia 2016 r. I ACa 1858/15, Legalis.
- Zimmerman, P. (2016). *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Warszawa: Legalis.

PREMISES FOR DECLARING BANKRUPTCY OF ENTREPRENEURS – SELECTED LEGAL ASPECTS

Abstract: *Purpose* – The purpose of this article is to discuss two premises for declaring bankruptcy of entrepreneurs – failure to meet due and payable cash liabilities and the exceedance of value of assets of the debtors by the value of their obligations. The study also includes references to the interrelationships between these premises, which take place in the case of debtors who are not natural persons.

Design/Methodology/approach – The article uses the dogmatic and legal method because the Author examines each of these criteria, referring to the literature of the subject matter and pointing out the most important practical problems connected with their application in the jurisprudence of insolvency courts.

Findings – As a result of the conducted analyzes, some of the interpretative doubts concerning the application of the discussed bankruptcy premises have been resolved, which constitutes the legitimacy and the theoretical and practical value of the considerations.

Originality/Value – The basic value of the article is the solution of practical problems important for entrepreneurs and other entities at risk of bankruptcy.

Keywords: bankruptcy of entrepreneur, premises for bankruptcy, insolvency

Cytowanie

Flaga-Gieruszyńska, K. (2017). Przesłanki ogłoszenia upadłości przedsiębiorców – wybrane aspekty prawne. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2 (86), 413–422. DOI: 10.18276/frfu.2017.86-34.